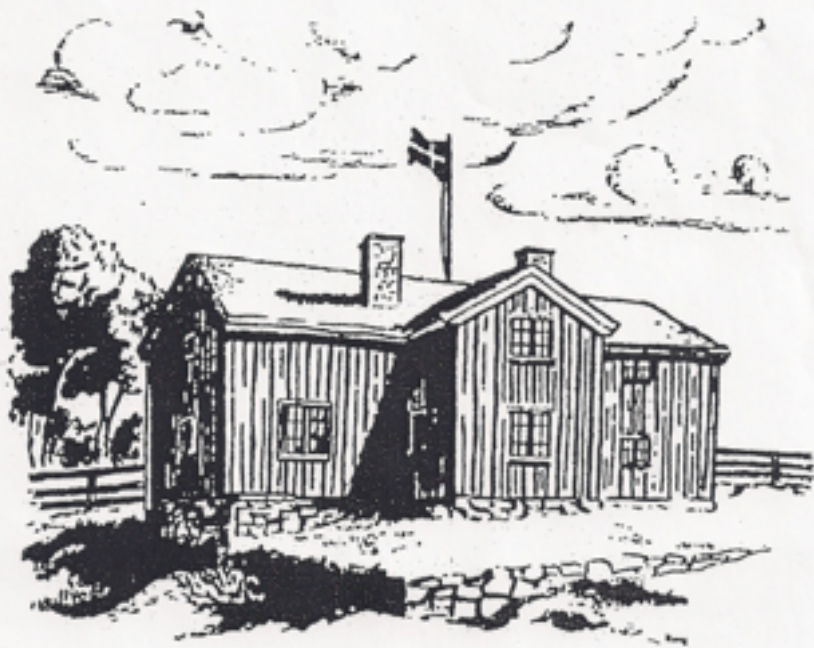

Årsskrift 2018-2019

Föreningen
Hägerholm-Häpolsläkten

Gäserudstugan

Innehåll	Sida
Från Lövånger till Valparáiso	3
Wilhelm Peterson-Berger	8
Frösön	11
Länsmans Wings sabel	13
John Edqvists (1868-1947) barndomsminnen	17
Till minne: Bertil Malmberg	17
Till minne: Lars Örtmark	18
Släkträff 2018	20
Årsredogörelse	21

Spännande läsning

Släktforskning kan leda oss till de mest varierande ställen och näringar. Det är i mångt och mycket äventyrliga liv som berättas om i denna skrift. Kreativiteten verkar flöda. Oavsett om det handlar om musik eller att leta skatter. Jag hoppas du får mycket nöje av att läsa denna årsskrift. Jag hoppas också att du inspireras att skicka in nya bidrag inför nästa årsskrift.

Christina Ahlström

Redaktionskommitté för årsskriften är Christina Ahlström (redaktör), Olof Bågenholm, Gunnel Holm och Henrik Janson.

Medverkande skribenter: Maja Brandt, Gunnel Bågenholm, Olof Bågenholm, Torsten Heimer, Gunnel Holm, Henrik Janson, Ebba von Krogh och Lena Örtemark

Från Lövånger till Valparaíso

Jag brukar säga att om inte franska revolutionen ägt rum, hade jag inte funnits. Det hade inte heller min farfars bror, Teodor Holm. Det var han som föddes i Lövånger i Västerbotten, år 1860, och dog i Valparaíso i Chile, år 1943. Den roll franska revolutionen spelade var att hans farfar Carl Johan Holm, som varit fältpräst i finska kriget 1808-09, stannade kvar i Sverige efter att Finland blivit ryskt storfurstendöme. Utan franska revolutionen hade inte Jean Baptiste Bernadotte blivit marskalk av Frankrike och svensk kronprins. Och när Carl Johan Holm följde med sin namne kronprins Karl Johan som fältpräst till Norge träffade han i Dalsland den kvinna som skulle bli Teodors farmor, Margareta Bågenholm, för sin skönhets skull kallad Dalslands ros enligt släkttraditionen. Margareta (Tab, 1030 i Löfgrens släktbok) föddes 1788 och dog 1829 efter att ha fött nio barn, varav den fjärde, Per Robert, blev far till Teodor.

I Valparaíso gifte Teodor sig med en flicka, Palmina Lund, vars föräldrar kom från Höganäs. Det är långt mellan Lövånger och Höganäs. Hade de stannat i Sverige hade de aldrig träffats.

Teodor och Palmina fick en dotter, som i sin tur fick två döttrar. Den ena av dem fick fyra döttrar, och deras barn och barnbarn, alltså Teodors barnbarns barnbarn, gör nu sitt bästa för att uppfylla den sydamerikanska jorden, och i viss mån USA.

Teodors far Per Robert var kyrkoherde i Lövånger. Han och hans hustru Ingeborg Norrbom fick också de nio barn, men tre av dem dog innan de blev vuxna. Teodor var näst äldst.

Ingen av prästsönerna från Lövånger följde i sin fars fotspår. Min farfar, exempelvis, blev biologilektor vid läroverket i Umeå. Teodor utbildade sig på Karlberg och tänkte sig alltså en militär bana. Men den avbröts enligt familjetraditionen av tillfälligheter i kombination med häftigt humör. Teodor var på väg med båt till Umeå och fick veta av en bekant att chefen för Västerbottens regemente, översten Elof von Boisman, var ombord. ”Ja, det var bra, då ska jag gå till hytten och spärra på mig sabeln och uppvakta honom.” Innan Teodor hunnit göra detta mötte han emellertid von Boisman, som blev arg och skällde ut honom för utebliven uppvaktning. Detta ska ha gått Teodor så till sinnes att han lämnade militären och följde efter en bekant som givit sig iväg till Australien. Det ska ha varit en firma i Australien som sänt honom därifrån till Chile.

I en bok som heter ”Svenska öden i Sydamerika” av Axel Paulin berättas om en expedition till Cocos Island för att leta efter en skatt som ska ha grävts ned där, innehållande bland annat den mexikanska statskassan, allt värt trettio miljoner dollar. Den spanske vicekungen i Mexiko, O’Donjou, ska ha försäkrat sig om denna skatt när den sydamerikanska frihetsrörelsen närmade sig. Detta bör ha skett någon gång 1815–1820.

Av rädsla för att skeppet skulle kapas skickade han det inte den närmsta vägen till Spanien, men det hjälpte inte. Skeppet uppbringades av pirater, som ska ha grävt ned skatten på Cocos Island, som ligger väster om Costa Rica.

Piraterna blev emellertid infångade och hängda, alla utom en. Denne överlevande sålde orienteringskartan, och en expedition utrustades för att återfinna skatten. Deltagarna fick hjälp av den svenske sjökaptenen Lars Petter Lund (Palminas far), som hade sin bas i Valparaíso. Själv stannade han i land, men bland de nio deltagarna i skattjakten fanns Teodor, som i boken beskrivs som ”student och före detta guldgrävare i Australien”. I början av år 1889 gav man sig av och vistades sedan på Cocos Island i nästan ett år under fåfänga försök att hitta skatten.

När expeditionsprovianten tog slut ska de ha livnärt sig på förvildade svin, havsfåglar, krabbor och kokosnötter. Till slut blev de hämtade av ett fartyg från Valparaíso, och talade inte mer om den skatt som eventuellt fanns eller inte fanns på Cocos Island. Paulin skriver: ”Den ende som fick någon dividend var Holm genom att kort därefter gifta sig med dottern numro två i den Lundska familjen”.

(Som ett kuriosum kan nämnas att denna skattjakt inte är den enda som förknippas med Cocos Island. I själva verket har ön haft ett stadgat rykte som skattgömma, inte minst kopplat till pirater, med historier som liknar den om den spanska statskassan. Det påstås att hundratals försök att hitta skatter där har misslyckats, och på en film på Youtube kan man se en ”gästbok” i sten där många av besökarna ristade in sina namn och årtal. Jag tyckte mig skymta något från 1700-talet. Ön har pekats ut både som förebild för R L Stevensons Skattkamarön och som Robinson Crusoes obebodda ö, och Isla Nubar i Jurassic Parc ska ha utformats efter Cocos Island. Nu tillhör den Unescos världsarv. Tillträdet är hårt reglerat och de enda som får sova över där är parkvakter.)

Lars Petter Lund blev alltså Teodors svärfar. Han var född 1841 i Höganäs, och flyttade som ung till Chile. Han beskrivs i boken som ”en mångsidig man, mycket språkkunnig med vidsträckta intressen”. Han tycks ha varit en sann entreprenör. Efter att ha varit befälhavare för ett fartyg i kusttrad blev han chef för ett salpeterföretag i norra Chile, men flyttade tillbaka till Valparaíso och blev skeppsmäklare. Han sägs vara den förste som försökte sig på att bygga en pir i Valparaíso oskyddade hamn.

Också hans hustru skriver i ett brev till sina föräldrar och syskon om hans bildning. ”Ja jag önskar blott att di store Otrosshjeltarna där hemma di kunde se honom här nu huru han från en fattig trasig pojke har själv arbetat sig upp till en aktad och ansedd Man som många tager råd utav.” ”Tyska, Engelska och Spanska läser och skriver han lika bra som deras landsmän och alla andra språk kan han så mycke så han gott reda sig med alla nationer...”

Det är en förälskad kvinna som skriver detta efter bröllopet den 5 januari 1868. Anna Andersson, född 1843, och Lars Petter var barndomsvänner, och hon valde alltså att följa efter honom till Chile. Hon beskriver bröllopet som hon tyckte blev för dyrt men Lund, som hon kallar sin man, ville ha ett lika fint bröllop som hans kaptenskolleger haft. Vigseln förrättades av en nyligen anländ tysk pastor. Men först hade de genomgått en katolsk vigsel, ”det är alldeles nödvändigt så framt di vill vistas här i landet”. Det hade

varit en mycket enkel historia, i vardagskläder med nödvändiga vittnen, och det gick, trots att Anna inte hade haft ”skriftligt från Sweden med Fars och Mors namn inunder”. Den protestantiska vigseln var inte nödvändig för legaliteten, ”men jag ville så gärna att allt skulle gå lite ordentligt till och det ville Lund ock på det att om vi en gång kommer hem så kan di då inte säga utan att vi är ordentligt gifta”.

Men hem kom de inte. Under de kommande åren växlar Anna mellan att för dyra pengar bo i land och att resa med Lars Petter på kortare turer. Av hennes brev framgår en hel del detaljer om sjöfarten, t ex att de lastar trä och koppar för transport till Kalifornien. Och det framgår att också en yngre bror till henne, Jöns Petter Andersson, reser med fraktfartyg, bl a på ett skepp från Liverpool, via Cardiff till Montevideo. Av senare korrespondens framgår att ytterligare två bröder och en sväger på samma sätt är ute på stora resor. Höganäsborna har världen som sin arbetsplats.

Anna föder en flicka, Anna Bertha, Anita kallad, i maj 1869. Hon döps ombord, med tre

kaptener som faddrar. I september året efter föder hon ytterligare en dotter, Gerda Palmina, som alltså skulle komma att gifta sig med Teodor Holm.

Tiderna är dåliga, utsikterna osäkra, och det är kanske på grund av tiderna som Lars Petter byter sjöfart mot salpeter i Iquique i norra Chile. I november 1872 år skriver Anna om hur hon ska ordna allt för att flytta efter honom med de nu tre döttrarna, Anita, Palmina och Ellen Luísa.

Men den 26 januari 1873 skriver Lars Petter ett förtvivlat brev hem. Efter fem års äktenskap är Anna och den några månader gamla Ellen - ”det vackraste barnet jag sett” - döda och han vill skicka hem sina döttrar till Höganäs, själv måste han stanna i ett eller ett och ett halvt år till. I ett senare brev skriver han om begravningen i Valparaíso och om hur han har svårt att skiljas från flickorna. Men redan året därpå gifter han om sig med dottern till en tysk läkare vars hustru varit god vän med Anna, och han blir kvar i Chile.

Hur det blev med döttrarnas vistelse i Höganäs har jag inte klart för mig. 1889 skriver Lars Petters svärfar, flickornas morfar Per Andersson, till sin son Jöns Petter och hälsar från Palmina som varit och hälsat på. Men hon är så obekant att han finner det nödvändigt att beskriva henne: ”Hon är nu 19 år fyllda, men är icke lik sin moder. Hon är mörk i hyn och bred i ansiktet så hon brås mera på Lunds släkt.” Han skriver också att hon ska tillbringa vintern hos sin far i Valparaíso. Palminas storsyster Anita är nu gift med den tio år äldre Carl Oscar Ahlmark, en av fyra svenska officerare som ungefär samtidigt var verksamma som sjukgymnaster i Chile. Hösten 1890 ska de komma till Sverige och bl a hälsa på hans föräldrar i Stockholm. Men de stannar i Sverige, han fortsätter sin militära karriär och slutar som överste.

Palmina återvänder alltså till Chile, men av ett brev till systemen att döma, kanske inte förrän 1891. I augusti 1893 kan Lars Petter meddela sin svärson Carl Ahlmark att Palmina har förlovat sig med Teodor Holm som ”kom hit för detsamma från Traiguen (?) och var här ungefär 14 dagar. Han har nu blivit chef för huset däruppe och är mycket avhållen av Mr Henderson så det vill nog gå bra för honom och han är ju en mycket ordentlig och sparsam man, så vi äro all mycket tillfreds med alltsamman. Di ska gifta sig i slutet av October”.

Teodor och den till Chile återvända Palmina gifter sig alltså i oktober 1893. I deras vigselbevis är alla namn förspanskade, inklusive lövångersprosten Pedro Robertos. Och alla har i enlighet med spansk sed dubbla efternamn, alltså såväl faderns som moderns, Teodor, eller Juan Teodoro, heter Holm y Norrbom och Palmina heter Lund y Andersson.

I september 1894 föds deras enda barn, dottern Anna Ingeborg Gladys, uppkallad efter såväl mormor som farmor. Det förekommer flitig brevkontakt med Sverige med bifogade foton, och Ingeborg skickar signerade foton till sin kära farmor, som det dock är tveksamt om hon har träffat. Teodor har det bra, hans framgångar som affärsman gör honom till brittisk konsul, Don Theodoro Holm.

Men i augusti 1909 skriver Palmina hem till Anita Ahlmark om deras fars död och kan berätta att ”Theodor förlorade alla sina penningar i spekulationer i Valdivia”. En riktig spekulationsfeber hade dragit över Chile, och många blev ruinerade. Teodor förlorade 60 000 dollar. Palmina skriver om hur folk vände honom ryggen, att han lämnade firman som ”behandlade honom som en pojke”, och hur han nu vid knappt 50 års ålder är rådlös och t o m funderar på att åka till Sverige ”men utan kapital är det väl svårt att komma fram där”. Palmina beklagar sin dotter Ingeborg som inte kan få vad hon vill ha, även om hon nöjer sig med lite, och Palmina har tvingats bli duktig att sy. Allt utom det nödvändigaste har de fått sälja.

Min farfar Otto och hans bror Carl stöttade sin bror genom att skicka veckotidningar med noveller som han kunde översätta. Min farbror (Lennart) mindes de där korsbanden som skickades iväg med Allsvensk samling, föregångaren till Sverigekontakt. Carl som var ogift skickade dessutom pengar och kom ihåg honom i sitt testamente, vilket hade åtminstone någon ekonomisk betydelse eftersom Carl dog i juni 1942, tio månader innan Teodor.

Teodor ligger med familjemedlemmarna på den s k dissidenternas kyrkogård i Valparaíso, dvs den icke-katolska kyrkogården. Min farfar övertog korrespondensen, framförallt med sin brorsdotter Ingeborg, fram till sin död 1949, och min farmor fortsatte i alla fall någon tid. Ingeborg hade gift sig 1922 med en 13 år äldre chilensare, Luís Cousiño Munizaga, som var köpman i Santiago. Det berättas om honom att han hade passerat ett hus ur vilket en så förunderligt vacker sång strömmade ut att han var tvungen att ta reda på vad det var. Det visade sig vara sjundedagsadventister som hade gudstjänst. Luís anslöt sig till dem för skönsångens skull, och därför är mina släktingar i Sydamerika sedan dess sjundedagsadventister.

Efter hand hade kontakterna med Chile försvunnit. Ingeborg dog 1962 och min farmor 1964. När min pappa och jag en gång sammanstrålade hos min farbror i Uppsala tittade vi i familjealbumet och där låg ett par lösa foton på två små flickor, mina för mig dittills okända chilenska sysslingar, Ingeborgs och Luís' två döttrar Eliana och Inés, födda 1933 och 34. (Ingeborg var för svårt för spanskan, så det är som Inés Holm de Cousiño hon står på gravstenen, och hennes yngsta dotter är alltså uppkallad efter henne.)

Jag beslöt mig för att försöka ta reda på vad som hänt dem och fick via ambassaden att par adresser i Valparaíso, där familjen uppenbarligen bott kvar. Adresserna blev liggande, men när kungaparet skulle på statsbesök i Chile 1996 gjorde jag slag i saken och skrev till mina båda sysslingar. Det ena brevet fick jag tillbaka långt om länge, men det andra kom fram och jag fick svar, både från Inés, som bodde kvar i Valparaíso, och från Elianas yngsta dotter Brenda i Buenos Aires, som är mycket släktintresserad.

Eliana fick med sin man Rubén fyra döttrar, med tillsammans nio barnbarn, och ett antal barnbarnsbarn, som jag inte har riktig koll på. Dessa kontakter har resulterat i besök i Sverige av både Eliana och hennes man och av Brenda, som varit här flera gånger, både med och utan sin man, och inte minst i kontakter med de så att säga ingifta släktingarna från Höganästrakten. Och ett av Brendas besök resulterade av en rad lyckliga omständigheter i ett långvarigt utbyte mellan Socialhögskolan i Lund och hennes universitet.

2005 i november reste min man, vår dotter och jag och hälsade på i Argentina och Chile. Det var försommar där, vi blev synnerligen väl mottagna och bland upplevelserna var ett besök i Valparaíso hos Inés, där det kändes speciellt att se familjefoton som jag kände igen hemifrån. Vi besökte dissidenternas kyrkogård – där Inés var en mycket noggrann vårdare av Teodors och andra familjemedlemmars gravplatser – och tittade in i en restaurang med den svenska flaggan uthängd, där innehavaren visade sig vara smålänning från min mans hemtrakter. På ett café stötte vi helt slumpartat på ett svensktalande par, där damen visade sig vara Bibi Rödöö, välkänd som ansvarig för radioprogrammet Sommar, hon och hennes man hade varit på en chilensk skola som har eller hade samarbete med en svensk folkhögskola.

Överallt i stan fanns tele- och internetkaféer där det alltid var skyltat hur mycket det kostade att ringa till Sverige, en påminnelse om de många tusen chilenare som sökte sig till Sverige efter Pinochets kupp på 1970-talet. På 1880- och 90-talen fanns det en skandinavisk gruppering i Valparaíso och också i vår tid har kopplingen mellan Sverige och Chile varit påtaglig även om den haft andra orsaker.

Vi besökte också den nordargentinska staden Libertadór San Martín, som till 80-90 procent befolkas av sjundedagsadventister. Detta hade de bittert fått erfara en lördag då tjuvar hade passat på att ostört under gudstjänsttid bryta sig in i de tomma hemmen.

Min numera avlidna syssling Elianas man Rubén, som föddes på gränsen mellan Uruguay och Brasilien, var pastor och deras döttrar är födda i olika sydamerikanska länder under en tid när han reste runt och missionerade för att grunda församlingar. Den katolska kyrkan visade ofta sitt missnöje och han kunde berätta om många direkt hotfulla

situationer. När vi var där år 2005 var man mycket nöjd med att precis ha blivit erkänd som en kyrka av Lutherska världsförbundet, dvs att inte betraktas som en sekt.

Man är mycket inriktad på hälsa – friskvårdsarbete – och utbildning. I Sverige har adventisterna ägt hälsohem, bl a det på sin tid mycket bekanta Hultafors i Västergötland, i Danmark det likaledes välkända Skodsborg. I San Martín fanns ett eget universitet med tillhörande sjukhus – där fanns också någon svensk student – och på olika håll finns fabriker för ekologiska produkter, t ex av olika sädesslag. Vi besökte också en gård med egna djur, så att man kunde vara säker på mjölkens kvalitet. Min sysling Eliana hade program på lokalteven med vegetarisk matlagning. Även om man inte är fundamentalistisk utan kan äta kött, lutar man mera åt det vegetariska hållet.

Jag betraktar förstås mina släktingar som svenskättlingar. Men Brenda sa en gång apropå min bakgrund att hon försökte föreställa sig hur det var att bara ha en enda ”etnisk” härstamning. I Sydamerika, och inte minst i Argentina är ju befolkningen mycket blandad. Brendas man är av italienskt ursprung, Argentinas befolkning har överhuvudtaget till mycket stor del italiensk härstamning. Och även om han också är sjundedagsadventist har han katolska släktingar, och går man i en katolsk mässa på söndagen också är det inget fel med det.

Den lutherske prästsonen Teodor kom som ung ”äventyrare” till Chile på 1880-talet, och trots de stora avstånden fanns det bland tyskar och andra skandinaver också en etablerad svensk gruppering som gjorde att han kunde gifta sig med en svensk flicka där. När han dog vid 83 års ålder mitt under andra världskriget var det förstås en helt annan värld, också bortsett från hans eget tragiska personliga öde. Hans dotter hade gift sig med en sjundedagsadventist, men vad han tyckte om det vet vi inte. Nu finns i alla fall hans adventistiska ättlingar i stort antal i Nya Världen och tack vare inte minst Internet och e-post kan vi i både den gamla och den nya världen lätt hålla kontakt med varandra, vilket förstås hade glatt alla lövångersbröderna liksom skepparfamiljerna i Höganäs.

Gunnel Holm

Wilhelm Peterson-Berger

Tondiktare och kritiker

Född 27/2 1867 i Ullånger. Död 3/12 1942. Frösön. År 2017 uppmärksammades 150-årsminnet av hans födelse genom en mängd aktiviteter och konserter i hela landet. Det finns ett ”Peterson-Berger sällskap” som håller hans minne levande genom olika aktiviteter.

Wilhelm Peterson-Berger återfinns i tabell 1066 i Ivan Löfgrens släktbok Bågenholm-Håbolssläkten. Han har ingen egen tabell eftersom han inte var gift och hade egen familj.

Anknytning till Dalsland - Barndomsår

Wilhelm Peterson-Berger är en kompositör som väckt starka känslor och reaktioner mest som kulturpersonlighet. Han har framfört sina värderingar i musik och skrift, där hans

nationalromantiska idéer varit framträdande. För den något äldre generationen är han välkänd framför allt för de som själva sysslat med musik och särskilt körsång. Wilhelm Peterson-Berger (W P-B) skrev också själv många av texterna till sina verk.

För oss i släktföreningen kan det vara av intresse att känna till något om hans bakgrund i förhållande till Dalsland och slakten. En biografi om Wilhelm Peterson-Berger utkom 2013. Den är skriven av Henrik Karlsson, docent i musikvetenskap vid Göteborgs universitet. I denna biografi beskrivs hans uppväxt, musikutbildning, förhållande till musikkollegor samt musikverken mer i detalj. Här beskrivs också hur och vad han skrev som skribent framför allt i Dagens Nyheter och vilka

diskussioner de ledde till. Här diskuteras också hans förhållande till nazismen och antisemitismen.

Henrik Karlsson beskriver faderns, Olof Petersons, bakgrund. Männerna i slakten var småbrukare och arrendatorer. På morssidan (Sofia Albertina född Berger) utgjordes männens yrken av lantmätare, officerare av lägre grad och präster. Henrik Karlsson menar att W P-B ärvde det skarpa intellektet och den analytiska och verbala förmågan från fadern och den konstnärliga förmågan från modern. Man anar att föräldrarnas bakgrund kan ha varit avgörande för Wilhelms motstridiga och kluvna känslor till arbetarklass, bondeklass och överklass.

Wilhelm skrev själv i brev: ” Min fars släkt är bönder i Nössemarken, glömda, namnlösa. Min mors släkt, Berger, är kända som soldat-bergsmans-lantmätarsläkt (möjligen sammanhörig med den värmländska slakten Berger) på Dal sedan 1702, då fanjunkaren Anders Berger bodde på Äng i Eds socken. Hans sonsonsonson Fredrik Wilhelm, gift med Östmund-och Harald Hårfager-ättlingen Carolina Belfrage, blev min fars fosterfar, lärare, principal och till sist svärfar.”

Wilhelms mor Wilhelmina (Mina) Berger (1837-1913) växte upp på Bälån vid Stora Le. Fadern Fredrik Wilhelm Berger hade kaptens grad och var lantmätare. Modern Carolina Sofia härstammade från den adliga skotska slakten Belfrage. Slakten gifte in sig efter hand i bl.a. Bågenholmsslakten. Henrik Karlsson menar att det fanns rikligt med musikaliska och litterära talanger i Bågenholmsslakten, och att bevarade nothäften tyder på att Mina var en god pianist.

Wilhelms far Olof Peterson (1834-1926) växte upp i byn Västra Torp i Nössemarken, där fadern arrenderade en gård. (1) Hans mor dog när Olof var 11 år och fadern när han var 15 år. Eftersom Minas far och Olofs mor var sysslingar fick Olof flytta till Bälån runt 1850. Olof var född 1834. Fredrik Berger tog hand om Olofs vidare utbildning, och Olof som hade ”läshuvud” tog studentexamen som privatist.(2) Professorer i Lund rekommenderade att Olof skulle fortsätta att studera, då man uppfattade att han hade goda förutsättningar intellektuellt. (Olof var mycket språkbegåvad och lärde sig bl.a. grekiska själv.) Så blev dock inte fallet. Olof utbildades till lantmätare i Stockholm och fick sedan anställning hos en släkting, Ture Adolf Bäfverfelt i Ångermanland.

Mina Berger och Olof Peterson gifte sig på Bälån 1860. De bosatte sig i Ångermanland. Mina tog med sig sitt piano. Familjen flyttade sedan till Umeå när Olof Peterson befordrades. Han arbetade långa perioder i Västerbottens inland och familjen fick flytta med jämna mellanrum.

Wilhelm föddes den 27 februari 1867 på en gård i Ullånger vid namn Askja. Modern tog med Wilhelm hem till Dalsland då han var ca ett och ett halvt år. Modern Mina besökte Dalsland ytterligare en gång senare till sin faders begravning 1874. Då hade Wilhelm fått två syskon. 1873 inköptes en gård i Burträsk. Wilhelm har själv beskrivit hur de natursköna omgivningarna i barndomen samt föräldrarnas natursvärmeri präglade hans egen kärlek till naturen. Familjen bodde i Burträsk i 5 år. Wilhelm berättar i sina memoarer, "Minnen, om tiden". Mor Mina satte sig vid pianot i skymningen och spelade kadriljer, polskor och valser som hon dansat efter som flicka i Dalsland. Fadern lämnade då sitt arbetsrum och kom och dansade och lekte med barnen.

Enligt Henrik Karlsson besökte barnen i familjen i övrigt inte Dalsland förrän i vuxen ålder. Det beskrivs att modern Mina berättade mycket sagor och minnen från sina hemtrakter om kalas och resor i omnejden som Åmål, Karlstad och Fredrikshald. Hon lär också ha berättat vandringsägnor om sina släktingar, "håbolingarna". 1939 skriver Peterson-Berger : "ett släkte av vildbasar i Håbol, ett slags senfödda vikingatyper, som fyllde oss mer med förvåning än stolthet". Enligt Wilhelm själv säger han sig ha lagt allt detta på minnet och det kan ha påverkat hans personer i operan Arnljot. Han skriver att det kan ha spelat roll med moderns berättelser och att han lärt sig att fantisera över sekler och årtusenden. Moderns berättelser om livet på Bälån inspirerade troligen Wilhelm till upptåg i ungdomen med musicerande, versskrivande vid födelsedagar, lek och upptåg i sin ungdomskrets i Umeå.

Wilhelm lärde sig läsa före 6 års ålder, men han ville aldrig lära sig bokstäver som inte uttalades. Han behöll denna egenhet hela livet när han skrev. Mina började även lära honom att spela piano i denna ålder och Wilhelm försökte också tidigt att komponera egna melodier.

Wilhelm sattes i skola vid 7 års ålder. Vitsorden från skolan ger en bild av en överbegåvad gosse men ointresserad av undervisningen. Han var frånvarande från skolan lika mycket som han var närvarande. Den pedagogik som tillämpades i skolan passade uppenbarligen inte Wilhelm och hans begåvningsstyp. Han har skrivit att han för det mesta hörde musik inne i sig själv, han hade ångest för världens undergång. Han säger sig ha mycket drömmar och tillstånd mellan dröm och vakenhet. Detta speglas i musik han senare skrev: Sommardrömmar, Drömtydning.

Kanske uppfattades inte hans särbegåvning i den miljö han växte upp i. Inte förrän han kom till läroverket i Umeå återkom mer av ungdomlig sorglöshet. Wilhelm gick bara 2 år i den formella skolan i Burträsk. Han fick sedan hemundervisning via informatorer. Vid 11 års ålder kom han in på läroverket i Umeå tillsammans med sin ett år yngre bror Einar och bodde inackorderad de första åren innan familjen flyttat till Umeå igen. Wilhelms studier i Umeå framskred mycket bra. Avgångsbetyget var lysande. Han tog också pianolektioner.

Efter studentexamen 1885 reste Wilhelm och brodern Einar till Dalsland, vilket han också gjorde med fadern två år senare, för att hälsa på släkten.(3) Föräldrarnas önskan var att Wilhelm skulle bli läkare men så blev inte fallet. Han reste efter studentexamen till Stockholm och senare till Dresden för musikstudier. Hans intresse för musik och litteratur och skrivande var starkt och bar honom fortsättningsvis. Där finns mycket att läsa i Henrik Karlssons gedigna bok: Wilhelm Peterson-Berger: ”Tonsättare och kritiker”. Norma förlag. ISBN 978-91-7217-098-8

- 1) W P-B:s far växte upp i byn Västra Torp. Den ligger inte i Nössemarken. Det måste ha blivit en ”vandringssägen”. Avsides boende hade nog inte så noga koll på socknarna. Den ligger några kilometer sydost om Dals-Ed mellan vägarna som går till Steneby och Bäckefors. Den kan ses på ”Häradskartan”, som finns på insidan av Löfgrens släktbok - faksimilupplagan.
- 2) I hemsocknen hade W P.B:s far blivit berömt för sitt framstående läshuvud. På en sockenstämma hade väckts förslag om att med allmänna medel möjliggöra hans studier vid Karlstads läroverk. Det förslaget föll dock. I stället anställdes den 13-årige ynglingen (år 1847) som skrivbiträde – för sin vackra handstils skull – på Bålnäs hos lantmätaren F.W. Berger. ”Läshuvudet” slukade allt som gick att läsa. Bl.a. de skolböcker som hans blivande svågrar läst ut. Det förklarar att han som privatist kunde ta studentexamen på kort tid.
- 3) Järnvägen kom till Ed år 1879. Det förenklade och förkortade tiden för resandet avsevärt. Nu behövde man inte färdas i hästtakt med hjuldon, eller ”på resande fot”.

Gunnel Bågenholm

Frösön

Varför kom Wilhelm Peterson-Berger att så småningom bosätta sig i Jämtland?

Utsikt från Sommarhagen över Storsjön och Oviksfjällen i bakgrunden.

Som 22-åring såg han den 5 augusti 1889 – ”det underbara Storsjölandskapet och de stora blånande Oviksfjällen”. ”I det ögonblicket föddes i mitt hjärta den första embryotiska

tanken att göra Jämtland till min hembygd. En syntes av mina föräldrars och min egen barndoms land”.

Efter studentexamen 1885 studerade Wilhelm musik i tre år och tog organistexamen. Detta följdes åren 1889 – 90 av studier i komposition och pianospel i Tyskland. Därefter verkade han som musiklejare i Umeå i två år och var åren 1892 – 94 musiklejare i Dresden, Tyskland. Åren 1908 – 10 verkade Peterson-Berger som regissör vid Stockholmsoperan och var musikskribent/kritiker i Dagens Nyheter åren 1896 – 1930. Som sådan benämndes han ibland Peterson-Arger för sina bitande recensioner.

Wilhelms hemvist var ju mestadels Stockholm. Men åren 1913 - 14 uppfördes Sommarhagen på Frösön utanför Östersund som sommarbostad. Arkitekturen är influerad av nationalromantik och jugend. År 1914 utgavs också Wilhelms komposition ”Intåg i Sommarhagen”.

Frösö kyrka, interiör.

Till år 1930 vinterbonades huset och insattes värmepanna. Det blev Wilhelm Peterson-Bergers permanenta bostad fram till hans död 1942. Han ligger begravd vid södra långsidan av Frösö kyrka, med utsikt ner mot Sommarhagen, Storsjön och Oviksfjällen i bakgrunden.

Wilhelm Peterson-Bergers gravvård

Wilhelm var nog avhållen av jämtlänningarna.

När undertecknad bevistade en sjuksköterskeexamen i Frösö kyrka, avslutades den med jämtlandssången. Undertecknad ställde frågan till vaktmästaren efteråt, vem som skrivit och komponerat den. Svaret blev: ”Det var väl Peterson-Berger, han har skrivit det mesta”.

Olof Bågenholm

Länsman Wingses sabel och några andra minnesfragment

Mitt historieintresse växte fram kring stenarna där jag lekte som barn, och av detta följde snart ett påtagligt intresse för Ján i Grimmerud. Kring hans namn bevarades nämligen mycket gamla minnesfragment av livet i nordvästra Dalsland ända från franska revolutionens och Napoleons tidevarv. Det var fantasieggande, och i mitten av 1980-talet hade jag till slut samlat på mig rätt ingående kunskaper om detta, vilka nu dessvärre själva förvandlats till minnesfragment för mig. Jag hade frågat alla som kunde tänkas minnas något, ofta om och om igen, om det fanns något de hört berättas om Ján och hans bröder, som inte redan var känt och omskrivet. Jag hade läst tingsrättsprotokoll och kyrkoböcker, följt de stigar man gick i gammal tid och uppsökt de torp och gårdar som utgjort deras värld. Jag fogade ihop och jämförde den muntliga traditionen med vad de skriftliga källorna berättade i en sjudande, doftande blandning av historia och nutid. På våren 1983 dog visserligen min huvudkälla till den muntliga historien, min morfar Henrik i Havden – ättling till fem av de sju omskrivna bröderna, eller ”de stögge göbbane” som han vid något tillfälle kallade dem. Tiden kändes avkapad. Det var nästan som om jag förlorat kontakten med den, men senare samma år publicerades Ján i Grimmeruds egna brev till hustru och bröder i boken Rättsfall i Håbol under 300 år. Dessa brev var visserligen inte okända för mig, men att få dem samlade och lättillgängliga på detta vis gjorde plötsligt att allt kom så fantastiskt nära. Den fjärran ”Gremmere-Ján” trädde fram med sina egna tankar till sina närmaste.

På hösten 1983 tog jag tåget från Långeds station för att börja läsa i Lund, och jag letade mig förstas strax till Landsarkivet där, bl.a. för att ta reda på lite mer om Jáns tid på Karlskrona fästning, där han av okänd anledning hade dött i sjukstugan 24 november 1808. Det slumpade sig nämligen så att jag efter en tids forskning kring andra ämnen hade turen att stöta på en arkivarie som var speciellt intresserad av just Karlskrona fästnings skriftliga kvarlåtenskap. Jag gav honom alla uppgifter jag hade om Jáns vistelse där, och någon dag senare återkom arkivarien, vars namn dessvärre sedan länge gått mig förlorat, med ett negativt besked. Han hade inte lyckats hitta något i handlingarna som berörde Jáns liv och leverne i fästningen, eller hur han hade dött. Det enda som fanns var samma fångrulla som redan Tor Emers hade konsulterat för sin skildring av Jáns liv i boken Håbol – en socken på Dal (1959). Av denna rulla framgick visserligen att Ján hade anlänt till Karlskrona fästning 9 november 1805 – inte 4 november som det står tryckt i Emers bok – och vi får veta att Ján 12 augusti 1806 fick ut 1 jacka, 1 par byxor, 2 skjortor, 1 par strumpor, 1 par läderskor och 1 hatt. Med undantag för skor och hatt fick han ut detsamma 27 oktober 1807. För 1808 nämns inget, och hans död förblir ett litet mysterium eftersom sjukhusjournalen för 1808 är förkommen.

Sommaren 1985 jobbade jag som vanligt på Anton Olssons järnhandel i Mustadfors, med Anton Olssons söner Bo (1917-1987) och Ulf Enbågen (1908-1996). Bröderna Olof (Olle) Enbågen (f. 1913), kallad ”kandidaten”, som studerat i Göteborg och hyste stort intresse för kultur och historia, hade gått bort 1982, och Stig Enbågen (f. 1910), som nästan aldrig hade lämnat affären, dog 1983. Även här fanns ju en koppling till Bågenholm-Håbolssläktens historia eftersom Anton Olsson (1866-1952) en gång hade sett till att ta vara på den gamla mangårdsbyggnaden på gården Bågen i Laxarby, och monterat upp den i trädgården vid sitt hus ”Björkhagen” alldeles i anslutning till affären. Denna byggnad, ”Bågestuga”, skall ha byggts redan 1640, och den fanns alltså på plats på Bågen redan när namnet Bågenholm formades med utgångspunkt i just denna gård,

eftersom stamfadern, Per Bryngelsson (ca 1686-1743), kom därifrån. Vid foten "Bågestuga" passerade Stig Enbågen en varm sommardag tillsammans med en kund när jag sisådär 15 år gammal klippte järn med mer styrka än förstånd. Jag har svårt att inte dra på munnen när jag tänker på hur Stig då lite urskuldande fällde den förklarande kommentaren: "Han är håboling."

Vid bensinpumparna utanför Anton Olssons järnhandel hände nu något märkligt sommaren 1985. En ättling till Ján i Grimmerud stod och tankade bilen för en kund, som man gjorde för kunderna på den tiden, och i småpratet uppdagades att bilen tillhörde en ättling till den kronolänsman Carl Fredrik Winge (1764-1846) som var den som hade haft den inte helt tacksamma uppgiften att försöka gripa Ján när han stod på toppen av sin brännvinsbemängda galenskap. Det var Winge som, efter att Ján självmant hade inställt sig för rätten, hade ansvarat för transporten av honom från tingshuset i Alltorp till kronohäktet i Vänersborg i juletid 1803. Det var Winge som Ján – när han med sina handfängsel fick stiga ner från släden vid överfarten över en iskantad bäck – knuffade omkull innan han sprang till skogs och försvann i mörkret. Det var Winge, som för att ställa sin misslyckade fängstransport tillrätta, med några särskilt utvalda drängar – från Skuggetorp och Steneby prästgård – redan dagen därpå uppsökte Grimmerud, där han trodde sig ha kunnat gripa Ján om bara inte drängarna tagit till flykten så snart de hörde hur Ján gav sig på länsman. Det var Winge som Ján sedan bar ut och försökte få sin bandhund att sätta tänderna i, och det var Winge som Ján enligt legenden skall ha kastat ut från stugans andra våning med orden: "Heter du Winge skall du ta mig fåan få flyga också."

Nu stod alltså jag och tankade bilen för kronolänsman Winges barnbarnsbarn Elis Winge (1920-2005), som var nästan ett halvt sekel äldre, men lika intresserad av släkthistoria. Vi blev båda lite uppeldade över sammanträffandet, och han berättade engagerat att han i sitt hem i Trelleborg hade kronolänsmans Winges sabel. Den hade han kommit på spåren genom att hans far hade brevväxlat med en släkting i Gesäter på 1950-talet. De båda brevskrivarna mindes båda väl denna sabel från början av 1900-talet, då den fanns hos länsman Winges dotterson Carl Fredrik Andersson i Ödskölt. De hade därför gjort var sin beskrivning av den, och, berättade Elis Winge entusiastiskt, det märkliga var "att deras beskrivningar blev exakt lika". Det hela hade gjort att Elis hade blivit väldigt intresserad av detta vapen, och efter visst spårande hade han till slut hittat det – i Karl XII-stugan i Ed.

I ett brev till tingsrätten från 17 januari 1804 berättar kronolänsman Winge själv om hur Ján hade lyckats rymma under transporten till Vänersborg, och om hur svårt misshandlad han sedan blev på Grimmerud på kvällen dagen därefter, 22 december 1803. Länsman beskriver hur han, medan Ján försökte hetsa sin bandhund på honom, bönat och bett om att få komma undan kylan in i huset. Ján hotade först att slå ihjäl honom om han rörde sig, och avtvingade honom sedan upprepade gånger löfte om att aldrig försöka gripa honom igen. Till slut hade Ján burit in honom i stugan, och sedan upp i en sovkammare där han gömdes för andra människor, som Winge själv uttrycker det: "under svåraste värk och plågor intill dess jag om julafton äntligen och med stor vedermöda kunde köras hem på släde ifrån denna rysliga boning".

I detta brev nämner också Winge hur han efter Jáns misshandel denna kväll ”för det närvarande och all min tid bär syn- och kännbart minnesmärke”. Vad Winge menade med detta förstod jag först efter att jag på hösten 1985 i föreningen Värmlandsarkivs samlingar kommit över de anteckningar från ca 1850 om Håbolssläkten av Stenebyprosten Jonas Stenbäck (1779-1859), som jag publicerade i Jan Vegelius bok Den sägenomspunna släkten (1987). Här berättar nämligen Stenbäck lite ytterligare om hur det gick till på Grimmerud den berömda kvällen. Ján, eller Johan som Stenbäck kallar honom, tog sabeln från länsman Winge – vi får väl anta att Winge kom in med draget vapen – och sedan, skriver Stenbäck, gav han Winge ”ett väldigt hugg längsefter ena kindbenet så att han stupade avsvimmad eller ställande sig som död: Johan bar hela kronolänsman ut och kastade honom till gårdens bandhund, som dock ej rörde den afdånade eller låtsat döde, hvilken kom sig och lefde med det djupa ansigtsmärket till för 4 à 5 år sen”. Det syn- och kännbara minnesmärke som kronolänsman Winge själv nämner i sin redogörelse till tingsrätten, var alltså ett djupt ärr i ansiktet som förorsakats av att Ján i Grimmerud huggit honom med hans egen ämbetssabel. Kanske anar vi här också anledningen till att Ján försökte förmå hunden att ge sig på länsman. I ruset framstod detta kanske som en listig möjlighet att inför rätten kunna förklara den svåra ansiktsskadan på lagens väktare.

Länsman Winges sabel dyker upp ännu en gång i historien om Ján. Uppbackad av en styrka om 7 soldater från Västgöta-Dals regemente var kronolänsman Winge nämligen redo för ett nytt försök att gripa Ján i Grimmerud 22 mars 1804. Under mellantiden hade Ján genom sitt vanvettiga uppträdande under rusets inverkan satt skräck i hela bygden, och enligt Winge löd nu allmogens bön: ”Gud bevar oss för Jan i Grimmerud!” Med sin militära uppbackning spårade länsmannen nu Ján från Grimmerud till gästgiveriet i Bergane. Där hittade de honom sovande vid bordet efter otyglad framfart i grannskapet. Innan Ján visste ordet av hade Winge huggit honom över armarna med sin sabel. Samtidigt riktades en pistol mot hans bröst tills handfängsel hade satts på honom. Därefter lastade de Ján på hans egen förspända släde för transport mot tingshuset i Alltorp, där även hans ben naglades ihop med järn. Om detta berättar Ján själv såhär i ett brev till tingsrätten:

Jag får även ödmjukast sannfärdigt berätta, huru illa jag blev hanterad under mitt gripande, jag blev illa huggen uti bägge mina armar och därtill slagen under det jag låg i min döda sömn. Därtill togo de från mig utom min vilja både pengar m.m. Sedan läto de mig ligga bunden till händer och fötter, och de var in på flera ställen och söp och plögade sig utav mina medel. Bloden strömmade av mig hela natten, och jag var mest förgången av elände. Jag lider nu faslig värk och plåga uti mina armar dels utav de grova hugg de gav mig dels utav allt för hårt fängslande på mina händer.

Vi anar att länsman Winge och hans medhjälpare rest i något av ett triumftåg med sitt präktiga byte på släden, och sökt sig in på lämpliga ställen längs vägen för att tillkännage sin stora bragd. Från Alltorp förde de honom till kronohäktet i Vänersborg, och när han nästa gång skulle ställas inför rätten i Alltorp fördes han in i salen med händer och fötter i järnfängsel vaktad av sju soldater.

Huset där Ján greps står ännu kvar som huvudbyggnad i Bergane. När jag en gång kring 1990 gjorde ett hastigt besök där frågade jag Rune Tykesson (1936-2018), som då ägde denna gård, om han visste var i huset Ján i Grimmerud hade blivit gripen. Jodå, det visste Rune. Han förde mig in i rummet längst in mot nordost, d.v.s. längst in till vänster från huvudingången sett, eller till det rum som vetter mest åt Grimmerud till om man så vill. ”Här grep de Jan i Grimmerud”, sa han stolt. Här hade Ján alltså suttit och sovit över bordet när Winge med sin sabel högg honom över armarna så blodet forsade.

Länsman Winges sabel har varit med om en del. Den är ett stycke historia från en dramatisk och sägenomspunnen tid i nordvästra Dalsland. Det var därför med viss förvåning jag stod vid bensinpumparna utanför Anton Olssons järnhandel i Mustadfors sommaren 1985 och hörde hur Elis Winge hade, - kanske någon gång kring 1970 – lyckats förmå personalen vid museet i Karl XII-stugan i Ed att helt sonika ge honom denna minnesbärande pjäs. Det var svårt att förstå, men så hade de i alla fall uppenbarligen gjort, och i den släktutredning som Winge var vänlig nog att skicka mig ett år senare – med titeln: Släkten Winge från Södra Ving (ca 1971) – beskriver han det hela i princip som han hade berättat det för mig, och avslutar: ”Mitt intresse för det gamla vapnet väcktes, och jag lyckades spåra det till ett museum på Dal. Eftersom den saknade musealt värde fick jag förvärva den.” Elis Winge dog 2005. Var sabeln finns idag är mig okänt.

Till detta bör dock sägas att Ján snart förlät länsman Winge. Efter några år på Karlskrona fästning var han ångerfull över hur han farit fram i ruset, och tänkte hårda ut sitt straff. Redan i april 1804 hade han föresatt sig att överge ”det skadliga brännvinet, som har varit orsaken till hela min olycka”. Det lyckades då inte särskilt bra, men när han på nyårsdagen 1808 författar sina två sista bevarade brev till hembygden, låter han mer övertygande när han skriver att ”jag super nu aldrig mer hädelsens förgiftiga watten”. Han berättar att han i fångenskapen på fästningen ”hittills fört en mycket stilla och anständig vandel, aldrig varit tiltalad för minsta fel, och samma ostraffeliga vandel skall jag med Guds hjälp till sista lefnads afton framhärda.”

Han hade på grund av sitt uppförande vunnit fängelseledningens förtroende, och nyligen (december 1807) blivit placerad ”uti det ljusaste och hyggeligaste rum som här finnes” med endast ”en liten boija om det högra benet”. Han var väldigt lycklig över detta. Tidigare hade han fått stå ut med andra villkor. I januari 1806 förklarade han hur han satt i ”ett mörkt rum liksom en kjällare med en liten glugg” där det inte gick att läsa ens om dagen utan stearinljus. Han satt i detta rum sammanlänkad med tolv ”grofva missgärningsmän” som inte ville gå till kyrkan, söp, svor, kivades och menade att på detta ställe var det bättre att be djävulen om hjälp än Gud. ”Mig gör de åfta gäck utaf för det jag någon gång läser och sjunger, [och] äfen för det jag icke super bränvin, men jag låss som jag dem intet hörde och jag svarar dem intet.”

Ján tyckte uppenbarligen om att sjunga, och faktum är att han under sin tid i fängelse skrev åtminstone en visa som han ville att folk skulle sjunga. I ett brev till brodern Pehr avslutar han: ”Härmed fölger några wersar – i fängelse af mig hopfattatt – passande öfer mitt öde – kan sjungas eller läsas för nöge.” Sorgligt nog har verserna inte bevarats. De kom dock såvitt man kan förstå att få en viss spridning i den muntliga traditionen. Omkring 1905 skrev Jan Halfvordsson (1819-1907), från Taxån i Eds socken, ner minnen

på sitt eget säregna sätt. På tal om starka karlar kommer han in på Ján, och avslutar då med dessa ord: ”män Grimern var så ostyrig. han blev fraktad ått ankar smidigan. där för fatar hann en vissa, som var betydlig. första varsett börgar så: för långan tid iag fri hett saknatt, på tredge år har liditt tvång, de bitra tårar som iag smack[a]tt förfölgd av sårg så mången gång.”

Ján i Grimmerud, ”Grimern”, hade alltså författat en ”visa” som var ”betydlig”. Den var författat ”på tredje året” som Ján hade upplevt fängsligt förvar, vilket tyder på att den skrevs strax efter att han kom till Karlskrona. Tyvärr finns det nog ingen som minns denna visa längre.

Henrik Janson

John Edqvists (1868-1947) barndomsminnen

Bastorp, målad av Gustav Edqvist

Min farfar, John Edqvist (f Andreasson), tab 372, skrev ner sina minnen i samband med sin 75-årsdag, som dedicerades till mina äldre syskon (jag var inte född då). Jag har valt ut den del som beskriver hans barndom på en gård i Dalsland. Hans farmors farmors morfar var Per Bryngelsson Bågenholm.

”Jag föddes den 5:e i ordningen bland 12 barn den 1 december 1868. Min fader

Andreas Bryngelsson var född i Bastorp 1830. Min mor Maria Jonasdatter från Vassända var född 1840. De 2 äldsta bröderna dogo vid låg ålder likaså de 2 yngsta. De mellanliggande 8 uppnådde mogen ålder.”

Maja Brandt (Läs mer om John Edqvist på vår hemsida eller Facebook.)

Till minne av Bertil Malmberg

Bertil föddes 1934 i Trollhättan. Hans mormor och morfar, småbrukare, kom från Sjuntorp. Det var morfadern som härstammade från Bågenholms-släkten. Hans farfar var stenhuggare och kom från Blekinge. Farmodern kom från Bohuslän. Efter en tid i Bohuslän där farfadern arbetade som stenhuggare bosatte de sig i Dalsland. Bertil tillbringade sina sommarlov hos dem och kom att älska landskapet.

Bertil gick hela sin skolgång i Trollhättan och tog studenten 1954. Trollhättan som inte haft gymnasium förut fick detta år sin första avgångsklass studenter. Hela staden firade sina studenter och de fick stor uppmärksamhet i den tidens media. Bertil har därefter medverkat i återkommande studentträffar vart 5:e år. Sista träffen arrangerade han 2019 då de firade 65-årsjubileum.

Efter studenten studerade Bertil engelska och tyska språken på universiteten i Lund och Göteborg. Har sedan arbetat som adjunkt i språk i Trollhättans skolor. Först inom grundskolan årskurs 7-9 och därefter i gymnasieskolan fram till pensionen.

Bertil hade många intressen. Historia engagerade honom redan i realskolan. Han blev då expert på Napoleons marskalkar och USA:s presidenter och indianer. Historia behärskade han alltifrån Antiken till Modern historia.

Bertil tog en paus i arbetslivet och avlade en magisterexamen i historia. Titeln på avhandlingen var Bondeupproret i Tyskland. Bertil var också intresserad av släktforskning. Han läste med stort intresse om berömda Bågenholmsläktingar som gått till historien.

Trollhättan har Sveriges största historiska förening, Clio. Bertil var medlem sedan starten och satt i styrelsen. Biologi var också ett stort intresse. Han hade stor kunskap om växter och djur och hade speciellt intresse av insekter. Bertil hade en fin samling av fjärilar och insekter. Han har fångat de flesta själv under 60-talet, då det fanns gott om dem. I samlingen finns även arter från Indien och Afrika som goda vänner fångat till honom.

Bertil var en samlare. Han efterlämnar en gedigen boksamling, även engelska och tyska verk. Det finns klassiker, verk av berömda författare, konst och biologi mm. Han samlade också på frimärken.

Bertils pedagogiska kunskaper visade sig också när han hjälpte och stöttade barnbarnen med skolarbete. Där var han outtröttlig och en viktig kunskapsbank.

2018 på våren kände sig Bertil mycket trött. Det visade sig att han led av njursvikt. Det var också njursvikten som orsakade hans död nyårsafton 2019.

Torsten Heimer

Lars Örtemark till minne

Lars föddes den 10 juni 1942 och växte upp på gården Högen, Ed, med mor och far samt fyra systrar. Han gick i Bråtens skola. Som 15-åring hoppade han av efter två år i realskolan. Skulle, med hans rättspatos, postverket vara något för honom? Han reste till Göteborg och utbildade sig till postiljon. Han hystes in hos en faster i Sävedalen. Moped

var hans fortskaffningsmedel mellan 15 och 18 års ålder. Vid ett tillfälle blev han påkörd av en lastbil, lämmen föll ner på honom och han fick åka till sjukhus med brutet nyckelben och hjärnskakning. Ett flertal gånger körde han de 18 milen fram och tillbaka till Ed. Han var sportintresserad och då var det bl a tennis och fotboll som gällde. Han var som 17-åring med när Ingemar Johansson kom till Sverige och landade med helikopter på Ullevi. Han var tidigt en samlare. Han samlade frimärken och hade en stor samling. Han plockade upp allt han hittade från marken. Mamma sa: ”Han blir väl grosshandlare”. Han gjorde militärtjänst på F7, halva

tiden i O5 i Stockholm 1963. Det var en märklig tid. Det var då spionen Stig Wennerström greps.

All ledig tid efter arbetet som brevbärare tillbringade han i landsarkivet. Släktforskning var hans intresse. Han fick god hjälp av Ivan Lövgren då släktgrenarna gick ihop. Då var det bara att skriva av ända ner till 1700-talet. 41 led. En vecka varje sommar var han hos mig i Stockholm, ett 30-tal år. Antikvariat i Stockholm och Uppsala med omnejd genomsöktes noggrant i jakten på Dalslandslitteratur.

Efter 17 år var han tillbaka i Ed, då med sin dryga 2-åriga son efter skilsmässa. Han fick jobb i Bengtsfors som lantbrevbärare, vilket han trivdes med, och därefter i Ed. Han hade en villa i Äng.

Det stora intresset för böcker, och Dalslandslitteratur i synnerhet, hade inte svalnat. 1976 var Lars medförfattare till boken om Dals-Ed och berättade om de indelta soldaterna under 1700-1800-talet.

Han provade på som förläggare och gav ut Conny Källviks bok ”Fyrtio par spö och halshuggning” 1989. Han blev inbjuden till Biblioteksmässan i Göteborg och hade ett antal år egen monter där. Han blev då även intervjuad i radio.

När Rölandas gamla ålderdomshem av kommunen bjöds ut till försäljning köpte Lars det och blev Rölandabo 1 mars 1989. Då kunde Dalslands Antikvariat blomma ut. Fem av nio rum fylldes av böcker. Han gav ut två kataloger per år, de senaste åren sålde han via Bokbörsen. Hans Dalslandssamling är unik.

Lars tyckte om att se sig om i världen och besöktes tillsammans med särbon Rosa många platser och länder som, Dominica, Sydamerika, London. Jazzen var ett stort intresse. Han åkte på många konserter. Han var engagerad i ett flertal föreningar, Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund, Hembygden, Arkivföreningen m fl.

”Gubbdagis” roade honom. Han hade slättergille några somrar. Då bjöd han in grannar och vänner och serverade sill och potatis mm. Man fick gå tipspromenad och slå med lie. Det kunde Lars.

Allt han tyckte om och hade intresse av gjorde han med största noggrannhet. Affären pågick in i det sista. Han kittade om fönster och bytte brädfodring på huset. Syltade och saftade mm.

Lena Örtemark

Släktträff 2018

Ett 40-tal medlemmar samlades på Gäserudsstugans tun en solig augustilördag. Till tonerna från fiolmusik framförd av ordförande Christina Ahlström och Ylva Kadin intogs en härlig lunchbuffé ute på tunet.

Strax slog vädret om till regn och vi fick skynda oss in till dunklet i Gäserudsstugans ombonade kök. Där berättade Torgny Arvidsson, Håbols hembygdsförenings ordförande, om de olika restaureringar som gjorts av Gäserudsstugan på senare år i samverkan med länsantikvarien.

Sommaren 2016 renoverades alla fönster. Till detta projekt donerades 10 000 kr ur släktföreningens fond för Gäserudsstugans bevarande.

Sommaren 2017 renoverades de lerklinade innerväggarna i hela nedervåningen av specialisterna Gunnar och Kicki Eldh. Mer om detta står att läsa i en länk på föreningens Facebooksida. Efter detta möblerade man också om inomhus så att det mer liknar ett hem som det kan ha sett ut förr i tiden, och med mindre trängsel bland möbler och föremål. Sommaren 2018 utfördes panelbyte på hela framsidan och lite på andra väggar. Detta också under ledning av snickare rekommenderad av länsantikvarien och med hjälp av frivilliga från Hembygdsföreningen.

Fr v Kicki Eldh, Gunnar Eldh, Torgny Arvidsson

Därefter tog ordföranden till orda och årsmötesförhandlingarna tog vid. De inleddes med att uppmärksamma att föreningen funnits i 70 år. De 50 första åren finns sammanfattade i en skrift av Olof Bågenholm. Denna skrift ska byggas på med de senaste 20 åren lovade ordförande. Hon berättade också att den ordförandeklubba som används vid

mötet är tillverkad av Per Wägnegård.

Årsmötet avslutades med att vi avtackade Anna-Lena Kadin som varit styrelsen trogen i många år.

Som avslutning serverades kaffe och tårta innan alla skingrades åt var sitt håll.

Ebba von Krogh

Årsredogörelse för 2018 och 2019

Årsredogörelsen omfattar tiden från släktdagen 2018 till juni 2020. Den ekonomiska redogörelsen omfattar kalenderåren 2018 och 2019.

Släktdagen 2018 genomfördes traditionsenligt i Gäserud den 11 augusti. Se referat ovan.

Medlemmar

Medlemstalet fortsätter att utvecklas positivt. Inte minst har vår Facebooksida fångat upp nya medlemmar. Vi hälsar alla nya medlemmar hjärtligt välkomna i föreningen.

Nya medlemmar

Linnea Johansen, Ise Norge, Michele Ley, Vancouver, Canada, Renate Johansen, Greaker, Norge, Randy Stenson, Yokohama, Japan, Eivor Steen-Olsson, Ytterby Anna Sruwe, Eskilstuna, Ingebjorg Nordtorp, Fornebu, Norge, Kerstin Malmberg, Trollhättan, Lena Lundqvist, Ytterby, Ann-lis Malmberg, Trollhättan, Lennart Eriksson, Göteborg, Elisabet Malmberg Trollhättan, Lena Gustavsson, Årjäng, Maja Brandt, Norrköping, Sverker Rosell, Uppsala, Marianne Kristoffersen, Alafors, Stellan Galle, Lerdala, Martin Erdmark, Göteborg

Vi ber er som nya medlemmar och som är släkt att själva försöka ta reda på vilken tabell ni kan hänvisa till. Om ni inte vet hur ni ska gå till väga, kanske ni kan fråga efter någon äldre anhörig och försöka leta upp tabell efter registret till släktboken alternativt kontakta föreningen för hjälp. Man behöver inte vara släkt för att vara medlem.

Släktmedlemmar som avlidit

Anna-Britta Axelsson tab 1514 den 3/9 2018, Inga-Maj Stake Andersson tab 1300 oktober 2018, Bertil Malmberg tab 50 den 31/1 2019, Lars Örtemark tab 2366 den 9/11 2019, Tore Hellström tab 1073 den 14/1 2020, Mary Paulsen den 24/1 2020, Per-Åke Lundqvist tab 1024 den 21/4 2020.

Föreningens Facebookgrupp och hemsida

Facebooksidan (Föreningen Bågenholm-Håbolsslakten) har skapat ett sätt för många släktingar att hitta vår förening. Bidrag mottages tacksamt till denna.

Vi har under året skapat en ny hemsida (<http://www.bagenholm-habol.se/>). Denna kommer att lättare kunna uppdateras. Via hemsidan kan alla ta del av tidigare släkträffar och fakta om föreningen.

Styrelsen

Styrelsen har genomfört fyra telefonmöten förutom kontakt via mail och telefon.

Styrelsen har bl a skapat rutiner för användandet av arkivskåpet och tagit beslutat att skaffa swish (nr 1233562477) samt tagit initiativ till en mellanårsaktivitet som AnnaSara Perslow tacksamt tog stort ansvar för. De som anmälde sig tillbringade en härlig eftermiddag på Halmens hus i Bengtsfors där man fick lära sig halmens historia och prova på att slöjda i halm. Se vidare bilder på vår Facebooksida.

Styrelsen har sedan släktmötet 2018 haft följande sammansättning:

Christina Ahlström, ordf	Kaptensgatan 7, 185 32 Vaxholm	tel 0763 456 542
Henrik Janson, vice ordf	G:a Hörhagevägen 12, 438 93 Landvetter	tel 031 945443
Olof Malmberg, kassör	Sädesbingen 33, 461 61 Trollhättan	tel 070 823 65 07
Margareta Slavik, sekreterare	Box 130, 311 06 Heberg	tel 072 981 51 17
Ann-Cathrine Erlandsson, ledamot	Föreningsgatan 6D 461 30 Trollhättan	tel 0708 232198
Anna-Sara Perslow, ledamot	Birkagatan 25 416 56 Göteborg	tel 070 9568600
Elisabeth Jonsson, ledamot	Stora Havden 20, 660 10 Dals-Långed	tel 073 374 92 59

Styrelsesuppleanter/ersättare: Cecilia Englund, Folke Erlandsson, Gunnel Holm, Ylva Kadin

Vid släktmötet 2018 valdes som:

Revisorer: Ordinarie: Anders Nilsson och Lars Örtemark.

Ersättare: Lena Jansson och Margareta Hartman

Valberedning: Ebba von Krogh, sammankallande och Ulla Eriksson Zetterkvist och som ersättare Eva Eriksson.

Släktlagskommitté: Styrelsen fick vid släktmötet uppdrag att tillfråga intresserade och bilda en släktlagskommitté/programansvariga.

Ansvarig för hemsidan och Facebook är Anna-Sara Perslow.

Redaktionskommitté för årsskriften är Christina Ahlström (redaktör), Olof Bågenholm, Gunnel Holm och Henrik Janson.

Ekonomi

Nedan redovisas föreningens ekonomiska situation sammantaget för kalenderåren 2018 och 2019.

De viktigaste Inkomsterna:	
Medlemsavgifter	23 450:-
Värdeökning räntefond	
Gåvor till fonderna	30:-
Försäljning av släktböcker och register.	1 250:-
Portoersättningar vid släktboks-försäljning	240:-
Summa	24 970:-

De viktigaste utgifterna:	
Kontorskostnader	9 474:-
Hemsida not 1	13 530:-
Årsskrift	4 375:-
Omkostnader släktmöte	5 630:-
Uppvaktningar mm	625:-
Summa	33 634:-

Not 1 Kostnader för ny hemsida

Den 31/12 2019 var de bokförda tillgångarna:

Kassa, plusgiro och bankmedel 17 893:-

Fonden för Gäserudstugans underhåll 25 660:-

Släktfonden. 31 389:-

Summa. 74 942:-

Fordran (försålda släktböcker)	1 100:-
Skulder.	0:-

Den 31/12 2019 var det bokförda lagervärdet av Ivan Löfgrens släktbok Bågenholm-Håbolssläkten samt registret till denna bok utarbetat av Bertil Staland: 31 550:-.

Samarbete med Håbolssläktföreningen

Kontakt upprätthålls genom att respektive föreningar skickar inbjudan till varandras årsmöten, vilket innefattat alla intresserade medlemmar i respektive föreningar. Vidare förekommer utbyte av respektive årsskrifter mm. Föreningarnas respektive ordförande har träffats vid ett tillfälle för att diskutera hur samarbete mellan föreningarna kan utvecklas.

Medlemsavgifter

Medlemsavgifter har fortsatt att komma in på ett bra sätt, vilket styrelsen är tacksam för. Om du vet med dig att du missat att betala ber vi dig att kontrollera i gömman för obetalda räkningar, så slipper vi besväret med påminnelser. Glöm inte att när ett barn fyllt 20 år ska de ha eget medlemskap. Som en introduktion har de en avgiftsbefrielse i två år.

Tack ! till alla er som ger frivilliga gåvor till föreningens fonder. Vi vill påminna om möjligheten att *ge ett medlemskap som introduktion till barn eller barnbarn som ännu inte fått upp ögonen för föreningen.*

Angiv vilken fond Du önskar stödja, *Fonden för Gäserudstugans underhåll* eller *Släktfonden.*

Föreningens **Plusgiro** är: 38 80 35 - 8

Ivan Löfgrens släktbok Bågenholm-Håbolssläkten med register utarbetat av Bertil Staland kan erhållas till ett pris av ca 400:- inkl. porto (portokostnaden kan variera).

Kontakta föreningens ordförande.

Med släkthälsningar, juli 2020.

STYRELSEN